

Procházka s noclehem po vojenském cvičišti

Text a foto: Jan Moravec

To, že bývalá vojenská cvičiště patří k přírodně nejcennějším územím v republice a zároveň k lokalitám s nejobtížnějším zajištěním zachování tohoto bohatství, asi není nutné čtenářům Naší přírody příliš zdůrazňovat. Cech Svatého Víta nedaleko Mariánských Lázní je všeho tohoto názornou ukázkou.

Trocha historie

Jméno Cech Svatého Víta patřílo původně malé hornické osadě. Ta vznikla v souvislosti s těžbou měděných rud, která je v těchto místech doložena již v 16. století. Ještě koncem 19. století měla pouhých jedenáct stavení. V období mezi světovými válkami zde bylo objeveno bohaté ložisko uranových rud. Počet domů se tehdy sice zdvojnásobil, ale těžba se nakonec s ohledem na opakované problémy se

spodní vodou a také riziko ohrožení nedalekých mariánskolázeňských pramenů nerozvinula.

V 50. letech zde vzniklo vojenské cvičiště, známé též pod jménem Drmoul. To bylo zřejmě hlavní příčinou zániku vsi, byť dobové prameny mluví i o problémech s narušenou statikou poddolovaných domů. V současné době ves připomíná pietně upravený prostor s odkrytými základy tří stavení, novým křížem a jabloňovým sadem.

▲ Pohyb těžké techniky pomáhá v terénu zachovat drobné periodické tůně

Vojenské cvičiště se rozkládalo západně od zaniklé vsi, na svazích Panského vrchu a v údolí Senného (Svatovítského) potoka. Využívalo bylo především pro nácvičení řízení pásové techniky a takticko-bojových operací. Nejezdilo a nebojovalo se ale zdaleka na celé více jak stohektarové ploše, takže některá místa byla naopak po desetiletí v takřka bezzásahovém režimu, uzavřena před děním vnějšího světa. Díky tomu i díky přirozené rozmanitosti terénu (nalézají se tu suchá lada i mokřady, na potoku je několik rybníků a v údolí vývěr železité kyselky) se zde vytvořila velmi pestrá mozaika křovin, luk, ploch s neustále narušovaným povrchem, stálých i periodických vodních ploch. Když bylo cvičiště v roce 2004 zrušeno a do území se dostali přírodovědci, nestačili se divit. Napočítali zde na padesát druhů ptáků, zhruba stejně tolik druhů motýlů, z nichž nejvýznamnější je bezesporu hnědásek chrastavcový, kriticky ohrožený druh, který se u nás vyskytuje pouze na několika lokalitách Karlovarska, či sedm druhů obojživelníků.

▲ Ani Cechu se nevyhýbá problém s invazivním bolševníkem velkolepým; však právě nedaleko odtud, v zámeckém parku Kynžvart, byl údajně prvně v Čechách vysazen

▼ Krajina západní části bývalého vojenského cvičiště – mozaika luk a křovin

- ▲ Jeden ze zástupců bohaté entomofauny – soumračník
- ▼ Typickou rostlinou mokřadní části vojenského cvičiště je mochna bahenní, známá též pod starším jménem zábělník

V roce 2007 zde proto byla vyhlášena přechodně chráněná plocha; původně na 7 let, letos v červnu byla ochrana prodloužena až do roku 2024. Samotná ochrana však nestačí. Odchod armády zcela změnil způsob využívání těchto pozemků a pokud má být bohatství lokality, která je považována za jednu z nejvýznamnějších na Mariánskolázeňsku, zachováno, je nutné o ni nějak pečovat. Ale jak?

Co pomáhá a co škodí

Je dnes již známým faktem, že péče o bývalá vojenská cvičiště se jen stěží obejde bez občasného pohybu nějaké techniky, ať již to jsou tanky či třeba terénní čtyřkolky. Tento specifický management, nad kterým část veřejnosti kroutí hlavou s pocitem, že se ti ochranáři úplně zbláznili, funguje dobře třeba na Pístovských mokřadech u Jihlavy či na Plachtě u Hradce Králové. Z počátku se spolupráce vyvíjela dobře i na Cechu. Občasné pojezdy

- ▼ Vachta trojlístá – ohrožený druh naší květeny

terénních motocyklů, aut a čtyřkolek pravidelně narušovaly půdní pokryv, což je významné pro řadu zajímavých druhů živočichů i rostlin, a neustále obnovovaly periodické tůně. Jenže pak se to nějak zvrtilo a v části prostoru vznikl „regulérní“ motokrosový areál, který již intenzitou provozu a rozsahem terénních prací při úpravách tratí nebere na přírodu žádný ohled. No, je pravda, že vojáci se také neřídili žádnými managementovými plány a území využívali poměrně intenzivně; teprve čas dovolí sečíst objektivně ztráty a případné zisky tohoto „experimentu“.

Motokrosový areál je naštěstí pouze na menší části bývalého cvičiště. Zbytek zápasí s opačným problémem. Zarůstáním. Cílená údržba směřující k zachování mozaikovitého charakteru krajiny na takto rozsáhlém území je personálně i finančně náročná, proto se v současné době soustřeďuje pouze na menší vybrané části. Navíc naráží na snahy okolních obcí o zalesnění celého území. Další paradox – les, v očích laické veřejnosti považovaný za tu „nejsprávnější přírodu“, je ve skutečnosti hrozbou pro unikátní druhovou rozmanitost řady území.

Po naučné stezce

Naučnou stezku Cech Svatého Víta, kterou pro přiblížení tohoto bezesporu pozoruhodného území vybudovala v roce 2011 v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě základní organizace Českého svazu ochránců přírody Berkut, najdeme ve střední části areálu. K jejímu výchozímu bodu – altánku s úvodní tabulí, pojednávající právě o managementu vojenských prostorů – se dostaneme nejlépe po cyklotrase č. 2137 z Drmoulu či Tří Seker.

- ▲ Krátká odbočka naučné stezky s vyhlídkovým moem umožňuje pohled na jeden z rybníků na Senném potoce
- ▼ Návštěvníci na naučné stezce. Foto archiv ZO ČSOP Berkut

- ▼ Srub na Cechu umožňuje provádět celodenní pozorování či zde přespát

- ▲ Větší část naučné stezky vede zamokřeným územím po povalových chodnících
- ▼ Vývěr Svatovítské kyselky

Na vlastní stezku si však raději kolo brát nebudeme; většina 1,5 km dlouhého okruhu vede po poměrně úzkých povalových chodnících. A konec konců, chceme-li se opravdu seznámit se

zdejší bohatou přírodou, měli bychom postupovat pomalinku a pozorně, krůček po krůčku, a ne to profrčet na kole a honem zas někam dál.

Začátek naučné stezky je v současné době trochu nepřehledný, neb je hodně rozježděný. Altánek s tabulí se navíc ocitl poněkud mimo vlastní trasu. Nejzřetelnější vyjetá cesta dnes odbočuje z asfaltky asi 50 metrů od něj. Půjďte-li po ní k západu (tedy motokrosový areál budete mít v zádech) a budete dávat pozor, po chvíli před sebou mezi křovinami uvidíte začátek povalového chodníku. (Na zpřehlednění nástupu se pracuje; dost možná, že než tyto řádky vyjdou, již budou bezpředmětné.) Pak už je cesta bezproblémová.

Vidět některého z řady zdejších živočichů chce samozřejmě trochu štěstí. I když třeba motýli jsou v jarních měsících nepřehlédnutelní. Zato rostlinami se může kochat každý. Nejsou mezi nimi sice takové poklady, jako v živočišné říši, ale za pozornost stojí také. Hlavně mokřadní společenstva s mochnou bahenní, vachtou trojlistou, prstnatcem májovým, vemeníkem dvoulistým, prhou arnikou, přesličkami či různými druhy ostric. Potěšit se můžete také výhledem na hladinu či do rákosin jednoho z rybníků.

S tím vším vás seznámí devět informačních tabulí, doplněných řadou fotografií. Za tou poslední – představující další aktivity pozemkového spolku Berkut – vyjdete po chvíli na asfaltku, po níž se můžete buďto vlevo vrátit k výchozímu bodu, nebo zamířit vpravo směrem k zaniklé vsi Skelné Hutě poznávat další taje tohoto kraje. Ať tak či onak, doporučuji stavět se ještě předtím u upraveného vývěru Svatovítské kyselky, která se skrývá jen pár desítek metrů od místa, kde vyjdete na silničku; vede k němu vyšlapaná pěšina.

Blíž přírodě

Pokud se vám na Cechu zalíbilo a chtěli byste ho důkladněji prozkoumat, pořádně ho prožít, můžete využít srub, který poskytuje těm, kteří chtějí být „blíž přírodě“, prostě zázemí – střechu nad hlavou, závětrí, dva bytelné stoly, pár laviček a nedaleké suché WC. Srub lze použít nejen jako základnu celodenního pozorování zdejší přírody, ale i k přenocování. Byt leží ukryt mimo vlastní trasu naučné stezky, je z důvodu rizika vandalizmu uzamčen; zapůjčení klíče lze domluvit s Jiřím Šindelářem, předsedou ČSOP Berkut (zocsopberkut@seznam.cz, 736 642 792).

Podobná místa byla v rámci programu Blíž přírodě vytvořena v západních Čechách ještě další dvě – v místě bývalé Katovny pod Šibeničním vrchem u Bečova nad Teplou a v přírodním parku Manětínská, v prostoru zaniklé vsi Umíř. Ale o nich třeba zase někdy příště. ■

- ▲ Rozcestník
- ▼ Hornickou osadu Cech Svatého Víta dnes připomíná jen několik odkrytých základů budov a pamětní křížek

